

Римският легион през I и II век

Продължение от 54 брой на списание „Българска Наука“

Автор: Владимир Попов

<http://nauka.bg/forum/index.php?showtopic=14241>

Помощни войски /Auxilia/

През 1 в. това били отделни отряди, набирани в провинциите, използващи националното си оръжие и командвани от собствените си вождове. Всяка провинция е била длъжна да осигурява за римската войска определено количество оксиларии. Към средата на 1 в. - началото на 2 в. тези отряди получили по-единна организация и минали под командването на римските офицери. В битката помощните войски прикривали фланговете на легионите. Те били организирани в пехотни кохорти, кавалерийски *alaе* и в смесени кохорти. Формирали се и помощни кохорти само от стрелци. Към помощните войски спадали и наемните войски - *cohortes mercenariae* - балеарски прашковъргачи, критски стрелци, нумидийски конници и пелтасти и др. Имало и т. нар. нестроеви отряди - *puniterі*, съставени от съюзнически варварски бойци, групирани по етническа принадлежност и използващи националните си оръжия /например сирийски конни стрелци/. На най-голяма почит се радвали по-

мощните кохорти, набрани измежду римски граждани и доброволци от Италия (*cohors voluntariorum civium Romanorum*), въведени в армията още от Август, които имали същото заплащане като това на легионерите. Всяка спомагателна кохорта или ала имала собствен номер и наименование, сочещо типа и произхода на подразделението напр.: *Cohors I Afrorum*. Също така в названието понякога влизало и името на военачалника, който го командвал - при Тацит е описана вспомогателна ала, командвана от някой си Себосий - *Ala Gallorum Sebosiana*.

Пехотни помощни кохорти

/Cohortes peditata/

Съставени били от 6 центурии от по 80 човека, така че всяка кохорта се състояла от 480 войника /също както и при легионната такава/. Такова подразделение се наричало *quingenaria* /което означава - 500 човека/. Във втората половина на 1в., когато били увеличени първите кохорти на легионите, се появили и помощни кохорти с удвоен състав /1000 човека/. Наричали се *milliaria* /хилядни/ и били съставени от 10 центурии.

Помощните кохорти, съставени от римски граждани, били командвани от трибун.

Пехотните кохорти квингенарии, били под командването на префект, назначаван обикновено от губернатора на провинцията. Хилядните кохорти били командвани от трибуни. Те били назначавани предимно от

императора. Центурионите на оксилариите нямали такава ясна йерархия, както при легионите, въпреки че при тях също имало главен центурион принцепс. Всяка кохорта имала и собствени принципали - сигнифери, вексиларии.

Въоръжението и бронята на оксилариите към края на 2 век започнало постепенно да се доближава до това на легионерите. Пехотинците носели ризница /*lorica squamata* или *lorica hamata*/, която в последствие била заменена от така характерната за легионерите *lorica segmentata*.

Шлемът им /железен или бронзов/ наподобявал на този на легионерите, но бил по-опростен и без украси. Главният отличителен белег на оксилариите бил овалният плосък щит /*clippus*/ . Имало обаче някои кохорти, използващи *scutum* - *cohors Hispanorum scutata*. За нападателно оръжие служели две копия /*lancea*/

и меч /gladius/. Наемниците ползвали традиционното си оръжие:

Прашкохвъргачите /funditores/ се набирали предимно от Балеарските острови. Служели си с прашка /funda/. Използвали камъни или излети от олово снаряди /glandes/. Не носели броня.

Стрелците /sagittarii/ идвали главно от източните провинции /Сирия, Крит/. Те носели дълги ризници, били въоръжени с лък /arcus/, и колчан със стрели:

Помощна кавалерия

Функцията ѝ била да прикрива фланговете на легиона от непосредствена атака и да преследва бягащия противник. Освен това тя разузнавала за засади и била използвана за предаване на съобщения. Римляните не ценили много конницата, разчитайки изцяло на ударната мощ на легиона.

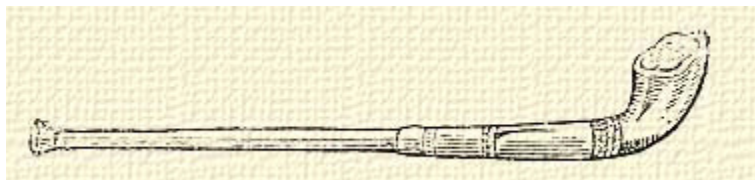
Затова при сблъсък на Рим с народи, прекрасно владеещи конната тактика /парти, сармати/, недостатъците на неговата кавалерия веднага проличавали. Проблемът се състоял в това, че римляните така и не се научили да използват кавалерията като специфичен род войска.

Въпреки че не била на особена почит, конницата достойно се справяла със възлаганите ѝ задачи по поддръжка на легионите и охраната на границите на империята.

През I в. основните подразделения на помощната кавалерия били алите, наброяващи 500 човека /ala quingenaria/; съставени от 16 турми /всяка от по 30 конника/. Към 70-те години на I в. се появили и ala milliaria, съставени от 24 турми, всяка от които наброявала до 40 кавалериста.

Кавалерийските али били подчинени на префекти /praefectus equitum; а по-късно - praefectus alarum/. Префектът можел сам да си избира помощник /субпрефект/ - ставащ втори в йерархията след него. Във всяка турма имало трима декуриони, командващи съответно трите ѝ декурии.

Един от тях командвал цялата турма. От декурионите в цялата ala един / *decurio princeps* / се считал за най-главен. Стъпка по-ниско стояли *duplicarius* /на които им било плащано двойно/ - аналог на *optio* в легионната пехота; и *sesquiplicarius* /който получавал 1, 5 пъти по-висока заплата от обикновения служител/. В турмата също имало *curator*, който се грижел за конете. Тръбачите в конницата се казвали *laticines* - от името на инструмента *lituus*, с който били предавани командите:

Турмата си имала знак, носен от *signifier*, а знамето на цялата ala / *vexillum* / било носено от *vexillifer*.

От средата на втори век символът на алите станал драконът /*draco*/, взаимстван по всяка вероятност от сарматите.

Конникът бил защитен от плетена или лъспеста ризница и железен шлем. Те били по-разнообразни по украса от тези на легионерите. Декурионите и знаменосците носели маски, закриващи лицата им.

Декурион, кавалеристии сигнифер от края на 1 в:

Щитът бил плосък, както при пехотните части - овален или шестоъгълен.

Копията били два типа: къси за хвърляне - *lansea* и по-дълги */hasta/* - за нанасяне на удари. Мечът се наричал *spatha* и бил по-дълъг от гладиуса */70-95 см./*.

В края на 1 в. по поречието на р. Дунав се настаняват сарматските племена на аорсите и роксоланите, разполагачи с тежка кавалерия - катафрактите. Те са били нещо като праобраз на средновековните рицари. Цялото им тяло, а и конят били защитени с доспехи. Въоръжени били с дълго копие */contus/*, което било и основното им оръжие. Римляните са били принудени също да въведат собствени отряди от катафракти. Първите такива подразделения */contarii/* били формирани при император Траян по време на дакийските му войни */101 -107 г./*. Кавалерийските доспехи претърпели обратна еволюция спрямо тези

на легионерите. Докато последните се опростявали и облекчавали, кавалерийските се усложнявали и ставали все по-тежки, докато конниците не се превърнали в тежковъоръжени войни */clibanarii* - от *clibanus* - малка желязна печка/.

Смесени кохорти */cohors equitatae/*

В началото на 1в. се появил и този нов тип подразделения. Също били *quingenaria* или *milliaria*. 2/3 от тях били съставени от пехотинци, а 1/3 - от конници. Съответно в смесените кохорти квингенарии пехотинците били 380, а кавалеристите - 120, командвани от префект. В хилядните кохорти пехотинците били 760, а конниците 240, командвани от трибун. Тяхното въвеждане в армията е заемка от тактиката на германските племена - конник и пехотинец да се сражават по двойки. Кавалеристите от тези кохорти били по-скоро пехотинци, качени върху коне, отколкото професионални ездачи. В бойния ред смесените кохорти съставлявали втората линия зад останалата кавалерия. Пехотинците от смесените кохорти имали същото въоръжение, както и на останалите оксиларии, но детайлите му били съвсем опростени, което свидетелствало за ниското им положение в йерархията на легиона. Шлемовете им били кавалерийски */бронзови или желязни/* с характерни прекръстосващи се ребра.

Cohors equitata и легионер 2 в.:

Други подразделения

Преторианци

Тази отбрана войскава част води началото си от съществуващите през републиканско време отряди лични телохранители /praetoriani/ при щаба на всеки военачалник. Впоследствие за поддържането на реда в Италия и най-вече в Рим по време на гражданските войни, император Август създава 9 кохорти преторианска гвардия /cohortes praetoriani/, под командването на преториански префект /praefectus praetorio/, с обща численост 4 500 човека. Впоследствие те били увеличени на 14 кохорти. В началото на 3 в. съставът на всяка кохорта бил увеличен до 1000 човека. По своята същност подразделенията на преторианците представлявали кохорти от смесен тип /cohortes equitatae/ всяка от които под командването на трибун, като 1/5 от тях съставлявала кавалерията, набрана от най-добрите конници в империята. Знакът на преторианските кохорти бил червен вексилум с изображението на скорпион върху него. Върху щандартите често се помещавали и изображения на орли, като в легиона.

Войниците за преторианските подразделения се набирали главно от италиейците. Те имали ред привилегии - служили 16, а не 26 години, а заплатата била 3 пъти по-висока от тази на обикновения легионер /720 денария за година/, а при уволняването си получавали 5000 денария /

за разлика от обикновения легионер - 3000/. Освен това често всеки нов император изплащал премии на гвардейците, за да гарантира благоразположението им. Август държал в Рим не повече от 3 кохорти. Останалите лагерували околните градове. При Тиберий преторианците били събрани в Рим и им бил изграден постоянен лагер /Castra Praetoria/. При изпълнение на служебни дела и в двореца преторианците носели тоги. На парадите носели богато украсени шлемове и мускулни кираси от елинистически тип, кама, меч, червени туники и плащове. На обточените им с бронз щитове /овални или правоъгълни/ били изобразявани мълниите на Юпитер и скорпиони.

През 1 век преторианците рядко участвали във военните действия, но с голям ентузиазъм правели заговори и преврати и издигали свои избранници. С тяхна помощ след убийството на Калигула, на престола се възкачил чичо му - Клавдий. След самоубийството на Нерон, преторианците убили и следващия император Галба, защото последният отказал да им изплати премиите, с които да купи тяхната лоялност. Вителий разпуснал част от гвардията, била се на страната на противника му Отон. Недоволните преторианци подкрепили следващия претендент за трона Веспасиан, който реорганизирал намалелата в следствие на гражданските войни гвардия в 9 кохорти, добавяйки я с предани на него легионери. Домициан добавил още една кохорта и броят им отново станал 10. Към края на 1 век преторианците започнали да се използват от императорите за водене на военни действия. През 80-те години гвардейците водели ожесточени боеве с даките по долното течение на Дунав, а през 86 г. преторианският префект Корнелий Фускус загинал в бой с варварите. След убийството на Домициан, в което също участвали преторианците, непопулярният сред войската император Нерва осиновил военачалника Траян и го направил преториански префект. Гвардейците участвали в кампаниите на новия император срещу даките /102 - 107 г/ и в похода му срещу партите през 115 - 117 г.

През 2 век, във връзка с възраждането на традицията императорът лично да ръководи бойните действия, преторианската гвардия се превърнала от дворцова в полева част. Те съпровождали Луций Вер на изток през 162 - 166 г. и Марк Аврелий във войната му срещу квадите и марко-

маните /169 -180 г./. При Комод преторианците отново започнали да играят значителна роля в политиката. Префектите му Перен и Клеандър фактически управлявали държавата. След убийството на Комод разхайтените гвардейци обявили търг за императорското място, купено от Дидий Юлиан. Подкрепеният от дунавските легиони военачалник Септимий Север ги разпуснал, а от преданите си войници набрал нова гвардия. Тя го следвала вярно в походите му срещу другия узурпатор Клодий Албин /197 г./; срещу Песцений Нигер и партиите на изток /197 - 202 г./; и срещу пиктите в Британия /208 - 211 г./.

През 3 в. преторианските префекти концентрирали все повече власт в ръцете си, назначавайки и сваляйки чиновниците из цялата империя, но често бивали убивани от своите подчинени. Нерядко те заставали на страната на претендента, предложил им повече пари или сами се обявявали за императори. Такъв е случаят с Макрин и Филип, организирали съответно убийствата на император Каракалла и Гордиан III и узурпирани престола; префектите Проб и Кар. Император Диоклециан /който също получил властта на поста преториански префект/ съкратил числеността им, а Константин през 312 г. окончателно разпуснал гвардията след битката при Милвийския мост, тъй като те издигнали и подкрепили противника му Максенций. Длъжността praefectus praetorio обаче останала, като се трансформирала в началник на тайната полиция.

Преториански кавалеристи в Дакия 85 г.

За личната охрана на императора по време на Юлиево-Клавдиевата династия и семейството му се набирали и телохранители от германските племена /най-често батави/, които били фанатично предани на императора и го пазели от произвола на преторианците. Те били организирани подобно на спомагателните али в подразделение от 500 човека. Били разделени на декурии от по 30 човека, командвани от декурион. Лагерът им се намирал в района на градините на Долабела от другата страна на Тибър. След смъртта на Нерон през 68 година новият император Галба разформирал германските отряди и много от недоволните телохранители подкрепили въстанието на Цивилис в Галия, след потушаването на което тези подразделения повече не се споменават.

Германски телохранители/*Germani custodes corporis*/.

Били формирани като подразделение при управлението на император Траян като негови непосредствени телохранители. Наброявали 770 конника, разделени на турми от по 30 човека и съставлявали личната охрана на императора по време на поход /станът им се помещавал до палатката на главнокомандващия/. Към края на 2 век броят на кавалеристите нараснал до 1000. В Рим те станували в казарми на Целийския хълм. Кавалеристите се набирали главно от помощните кавалерийски али - най-често от панонските и испанските и били командвани от трибун. Често конниците от гвардията били назна-

чавани на командни места в конните части из империята. Съществуването на тази елитна част може да се проследи до 260 г. след което тя изчезва от летописите, вероятно трансформирана в лична гвардия покрай военните реформи на Галиен.

В легиона също имало обособени подразделения, които изпълнявали различни задачи със специално назначение.

Antesignani - антесигнани /букв. сражаващи се пред знаците/. Първоначално в републиканския легион така се наричали принципите и хастати-

те, сражаващи се пред триариите /при които се намирало знамето на легиона/. По времето на Цезар антесигнани се наричали отбрани войници, пазещи авангарда и ариегарда на армията. Наброявали 300 човека и били освободени от носенето на багаж /затова се наричали и *expediti*/. Макар да спадали към легиона, те най-често получавали специфични нападателни или отбранителни задачи, сражавайки се отделно от другите части.

Вексиларии/*vexillarii*/ били ветерани, прослужили повече от 16 или 20 години в римската войска, които

Equites singulares Augustii /Императорската конна гвардия/

и след изтичането на редовната им служба оставали в легиона. Те образували отделни отряди *vexillationes* (вексилации), ползващи се с известни привилегии. Понякога при кризисни ситуации тези подразделения били привиквани отново да участват в бойните действия. Тези части не влизали непосредствено в състава на легиона. Имали си собствен знак - червен квадратен плат *vexillum*, закрепен на прът.

В Рим и останалите италийски градове, освен преторианските подразделения имало и други части.

Градските кохорти *Cohortes urbanae* /Намирали се под началството на *praefectus urbi* - градския префект. Тези кохорти били създадени в началото на 1 в. от император Октавиан Август, едновременно с преторианските и номерацията им започвала от X - /за разлика от тези на преторианските - I - IX/. Император Клавдий увеличил броя им. При Веспасиан /69-79 г./ в Рим били оставени 4 кохорти, а останалите - пратени в Картаген и Лугудунум /Лион/, за да пазят императорския монетен двор. Службата в градските кохорти била 20 години.

Вигилите *Vigiles Urbani*

Изпълнявали функциите на нощна стража и пожарна. При император Октавиан Август били създадени 7 кохорти вигилии - по една на всеки 2 от 14-те района на Рим. Били под командването на *praefectus vigilum*, пряко подчинен на градския префект *praefectus urbi*. Не носели оръжие, а кофа и тояга. Срокът на служба бил 7 години.